

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр. Перемоги, 10, м.Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E – mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам закладів загальної
середньої освіти
Керівникам місцевих органів
управління освітою

Про безоплатність здобуття
повної загальної середньої освіти

Шановні колеги!

Останнім часом до Міністерства освіти і науки України все частіше надходить інформація про порушення прав дітей на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти, порушення рівних прав дітей, у тому числі за майновою ознакою, змушування батьків дітей до вибору конкретної освітньої програми, придбання для її реалізації за кошти батьків «навчальних матеріалів (зошитів на друкованій основі, навчальних засобів педагогічного призначення та наочних навчальних матеріалів)», придбання «для навчання» телевізорів, які є «інструментами навчання», у тому числі нібито «для забезпечення реалізації Нової української школи» тощо.

Враховуючи зазначене, Міністерство вкотре акцентує увагу на необхідності обов'язкового дотримання положень Конституції та законів України в частині реалізації права дітей на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти.

Відповідно до статті 53 Конституції України повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність повної загальної середньої освіти в державних і комунальних навчальних закладах.

Згідно з рішенням Конституційного Суду України від 4 березня 2004 року № 5-рп/2004 у справі про доступність і безоплатність освіти «безоплатність освіти як конституційна гарантія реалізації права на освіту означає можливість здобуття освіти в державних і комунальних навчальних закладах **без внесення плати у будь-якій формі за освітні послуги визначених законодавством рівня, змісту, обсягу і в межах тих видів освіти, безоплатність яких передбачена частиною третьою статті 53 Конституції України...** Виходячи з положень частин другої, третьої статті 53 Конституції України, за якими повна загальна середня освіта є обов'язковою і безоплатною, **витрати на забезпечення**

навчально-виховного процесу в державних і комунальних загальноосвітніх навчальних закладах здійснюються на нормативній основі за рахунок коштів відповідних бюджетів у повному обсязі».

Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим до виконання на території України, остаточною і не може бути оскаржене.

Відповідно до пункту 3 частини 1 статті 1 Закону України «Про освіту» (далі – Закон) безоплатна освіта – освіта, яка здобувається особою за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів згідно із законодавством.

Згідно з частиною 2 статті 3 Закону в Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, **соціального і майнового стану**, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.

Відповідно до частини 1 статті 4 Закону держава забезпечує безоплатність повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти. Згідно з частиною 2 цієї статті право на безоплатну освіту забезпечується для здобувачів повної загальної середньої освіти - за рахунок розвитку мережі закладів освіти всіх форм власності та їх фінансового забезпечення у порядку, встановленому законодавством, і **в обсязі, достатньому для забезпечення права на освіту** всіх громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають на території України.

Відповідно до частини 3 цієї статті держава гарантує усім громадянам України та іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, право на безоплатне здобуття повної загальної середньої освіти відповідно до стандартів освіти. Держава гарантує також безоплатне забезпечення підручниками (у тому числі електронними), посібниками всіх здобувачів повної загальної середньої освіти та педагогічних працівників. Це положення Закону підкріплене ще одним рішенням Конституційного Суду України від 21 листопада 2002 року № 18-рп/2002 (справа про безоплатне користування шкільними підручниками), в якому зазначено, що безоплатне користування шкільними підручниками є однією з державних гарантій здобуття обов'язкової повної загальної середньої освіти в державних і комунальних навчальних закладах.

Таким чином, здобуття дітьми повної загальної середньої освіти **не може бути поставлене в залежність від придбання чи непридбання батьками за їх власні кошти додаткових робочих зошитів, хрестоматій, посібників чи будь-яких інших додаткових або допоміжних ресурсів.**

Більш того, жоден нормативно-правовий акт в Україні не передбачає і не може передбачати можливість впровадження у державних чи комунальних закладах загальної середньої освіти освітньої програми за умови обов'язкового придбання за кошти батьків відповідних робочих зошитів, підручників чи інших матеріалів.

Отже, будь-які форми тиску на батьків щодо сплати ними будь-яких коштів чи їх примушування до придбання робочих зошитів, підручників, посібників, хрестоматій, телевізорів, комп'ютерної техніки, проведення ремонтів у класах

тощо для реалізації освітньої програми закладу освіти та досягнення учнями результатів навчання, визначених державними стандартами загальної середньої освіти, є **прямим порушенням зазначених вище положень Конституції та законів України, та є неприпустимим.**

Разом з тим, відповідно до частини 1 статті 79 Закону джерелами фінансування закладів освіти відповідно до законодавства можуть бути, у тому числі, **добровільні внески** у вигляді коштів, матеріальних цінностей, нематеріальних активів, одержаних від підприємств, установ, організацій, фізичних осіб. Але варто зазначити, що батьки можуть надавати закладу освіти благодійну допомогу **виключно за власною ініціативою та на добровільних засадах** відповідно до законодавства про благодійну діяльність та благодійні організації. Рішення про надання закладу освіти благодійної допомоги може прийматися батьками одноосібно чи колегіально. При цьому, будь-які колегіальні рішення органу батьківського самоврядування школи (класу) щодо сплати внесків не можуть порушувати добровільного волевиявлення і рішення окремих батьків щодо сплати чи несплати таких внесків і виконуються батьками виключно на добровільних засадах. Будь-які дії будь-кого з учасників освітнього процесу, спрямовані на примушування батьків до обов'язкової сплати таких внесків або на дискримінацію їх дітей (учнів), порушення їх прав, інтересів, приниження честі та гідності залежно від надання чи ненадання їх батьками відповідної благодійної допомоги, є неприпустимими.

Звертаємо також увагу керівників і засновників закладів освіти на необхідність неухильного виконання частини 3 статті 30 Закону, згідно з якою заклади освіти, що отримують публічні кошти, та їх засновники **зобов'язані оприлюднювати на своїх веб-сайтах не лише кошторис і фінансовий звіт про надходження та використання всіх отриманих коштів, а й інформацію про перелік товарів, робіт і послуг, отриманих як благодійна допомога, із зазначенням їх вартості, а також про кошти, отримані з інших джерел, не заборонених законодавством.**

Згідно з частиною 1 статті 26 Закону керівник закладу освіти здійснює безпосереднє управління закладом і **несе відповідальність** за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти. Також відповідно до частини 2 статті 25 Закону контроль за фінансово-господарською діяльністю закладу освіти та недопущенням у закладах освіти привілеїв чи обмежень (дискримінації) за різними ознаками, у тому числі за ознакою майнового стану, здійснює **засновник** закладу освіти або уповноважена ним особа.

Отже, як керівники закладів освіти, так і посадові особи місцевих органів управління освітою зобов'язані не лише не допускати будь-яких проявів дискримінації дітей та їх батьків за будь-якою, у тому числі майною ознакою, а й реагувати на кожен факт тиску на батьків учнів щодо їх примушування до вибору конкретної освітньої програми чи придбання для її реалізації за кошти батьків різних навчальних матеріалів, припиняючи таким чином порушення прав дітей на безоплатну освіту в державних і комунальних закладах освіти.

З повагою

Міністр

Лілія Гриневич